

Julius Scheurer a Opočno

Matouš JIRÁK; Milan JUNEK

ANOTACE: Příspěvek odhaluje průběh první systematické katalogizace opočenské sbírky zbraní a zbroje, kterou z popudu Josefa Colloredo-Mannsfelda (1866–1957) v první třetině 20. století prováděl vídeňský znalec Julius Ernst Scheurer († 1937). Publikuje též v Opočně dochovaný vzácný znalcův portrét. Vývoj sbírky je sledován od nejstarších dochovaných barokních soupisů přes monumentální katalogové dílo Scheurerovo až k současnému stavu poznání.

Historie sbírky

Nedílnou součástí života šlechty byl lov, od počátku 16. století – s rozvojem systematického hospodaření – i zakládání obor a rybníkářství. Obora pod opočenským zámkem byla prokazatelně založena již před rokem 1598 Trčky z Lípy. Lze tedy předpokládat, že již v průběhu 16. století se v místním inventáři nacházely zbraně a lovecké potřeby, jejich přítomnost je zde však doložena až v barokním období (obr. 1).

Nejstarší inventář opočenských zbraní pochází z roku 1727. Vznikl z pragmatických důvodů jako „Oceňovací taxa zbraní ve zbrojnici v opočenském zámku, která k prostoduché domněnce opočenského polesného Jindřicha Theobalda Philippiho s poddanskou poslušností...“.¹ Stejně jako ostatní inventáře 18. století obsahuje zejména lovecké zbraně a náčiní.² Barokní opočenská zbrojnice tedy pravděpodobně nebyla zbrojnicí ve smyslu sbírkové kolekce, ale souborem předmětů určených k praktickému užití, zejména při místních honech. (Otázkou je ale samozřejmě úplnost inventářů.) Ve smyslu moderní sbírky se kolekce začíná formovat pravděpodobně až v průběhu 19. století, v jehož závěru se majitelem opočenského panství stává Josef Colloredo-Mannsfeld (1866–1957), který se významným způsobem zasadil o první systematickou katalogizaci sbírky (obr. 3).

Odborník Julius Ernst Scheurer

O osobě a profesním působení Julia Ernsta Scheurera († 1937) se podařilo dohledat jen velmi málo informací, ač je z úrovně jeho opočenských inventářů zřejmá vysoká odborná erudice autora.

Podle článku Ctirada Beneše *Vzácný inventář sbírky zbraní* byl Scheurer obchodníkem a sběratelem starožitností.³ V popisku portrétu fotografie na stránkách *gettyimages.com* je označen za sběratele středověkých zbraní.⁴ Fotografie jej spojuje s rumunským zámkem Peleš, kde v roce 1913 nebo 1914 vypracoval katalog tamní zbrojnice.⁵ Autor inventáře se

1

na vzniku pelešské sbírky budované králem Karlem I. Rumunským zřejmě aktivně podílel.⁶

Opočenskou sbírku Scheurer uspořádal, popsal a vykreslil pro lístkový inventář,⁷ jiná jeho odborná aktivita zde však není doložena, ač ji lze předpokládat. Pojítkem mezi znalcem a opočenskými nákupy by mohl být kupříkladu katalog 293. umělecké aukce firmy C. J. Wawra, u níž působil jako odborný poradce.⁸ Popisy zbraní v katalogu jsou prací Scheurerovou.

Podobně figuruje – spolu s Camillem Listem – jako spoluautor katalogu 310. aukce konané ve vídeňském aukčním domě Dorotheum,⁹ s Dr. Antonem Kodellou pak v oddíle zbraní 51. aukce firmy Gilhofer & Ranschburg.¹⁰

Scheurer je dále zmiňován v souvislosti s inventářem zbrojnice zámku Sighartstein u Salcburku z roku 1921.¹¹ Jeho jméno se údajně objevuje i v inventářích zámku Konopiště.¹²

Vzácným obrazovým pramenem je v Opočně dochovaný pravý tříčtvrteční portrét poprsí

Obr. 1. Neznámý středoevropský malíř, Prospekt opočenského panství – detail, 1667. Státní zámek Opočno, inv. č. OP02403. Fototéka NPÚ, ÚOP v Josefově.

staršího šedovlasého muže (inv. č. OP13991), na jehož jednoduchém lištovém rámu je tužkou uvedeno: *HERR JULIUS SCHEURER † 1937*. Stejný nápis tužkou se dvakrát opakuje i na rubové straně obrazu. Při absenci přesných životopisných dat nám tedy pomáhá alespoň vročit znalcovu smrt (obr. 2).

Scheurerovy katalogy

Julius Scheurer začal s prací na katalogizaci opočenské sbírky nejdříve v roce 1908, kdy vznikl jeho první řádkový inventář s oceněním jednotlivých exponátů. Ten byl aktualizován inventářem z roku 1910. Současně s řádkovými inventáři však již zřejmě vznikaly první karty lístkového katalogu. Do roku 1914 zpracoval

2

Obr. 2. Neznámý malíř, Portrét Julia Ernsta Scheurera, před 1937. Státní zámek Opočno, inv. č. OP13991. Fotografie NPÚ, ÚOP v Josefově.

Obr. 3. Úvod inventáře a ocenění zbraní v zámecké zbrojnici v Opočně, 1727. SOA Zámek, VS Opočno, Sign. 31-1. Foto: Matouš Jiráček, 2016.

Obr. 4. Inventář a ocenění zbraní v zámecké zbrojnici v Opočně, 1730 – detail s rukopisnými poznámkami Julia Ernsta Scheurera. SOA Zámek, VS Opočno, Sign. 31-1. Foto: Matouš Jiráček, 2016.

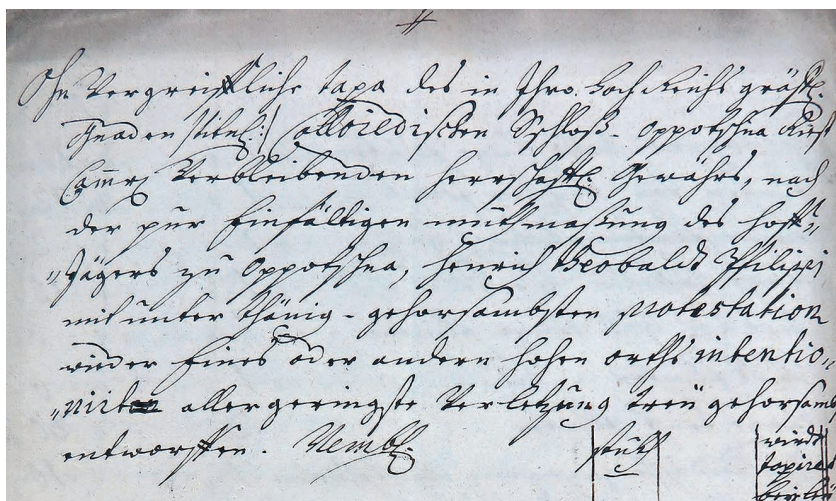
Scheurer 768 položek kartotéky, po další fázi (v období 1929–1933) čítal inventář zřejmě 2 029 položek.¹³ V současnosti je nejvyšším číslem kartotéky č. 2 011, přičemž v této řadě se nedochovaly lístky zachycující sedmdesát exponátů (tj. 46 inventárních čísel). Scheurer prokazatelně pracoval i se zmíněnými barokními soupisy, ve kterých ručními vpisky ztotožnil některé exponáty s položkami svých inventářů.¹⁴ Jako příklad lze uvést pušky, které na příslušném kartotéčném lístku charakterizoval jako „Ein paar einläufige Jagdgewehre (Deichflinten) mit Steinschloßern (Eine Garnitur), 18 Jhdt. Ende“, tedy pár loveckých křesadlových pušek, inv. č. OP04404 (č. 929) a OP04405 (č. 930). Jejich dnešní katalogový popis zní:

„Brokovnice. Hlaveň se zbytky původního černění, tausovaná značka: č. 929: „GIRONIMO MUTTO“ (Gerolamo Mutto – signující Geronimo, činný v Gardone), č. 930: hlaveň původně údajně z větrovky (podle nalezené listiny – viz

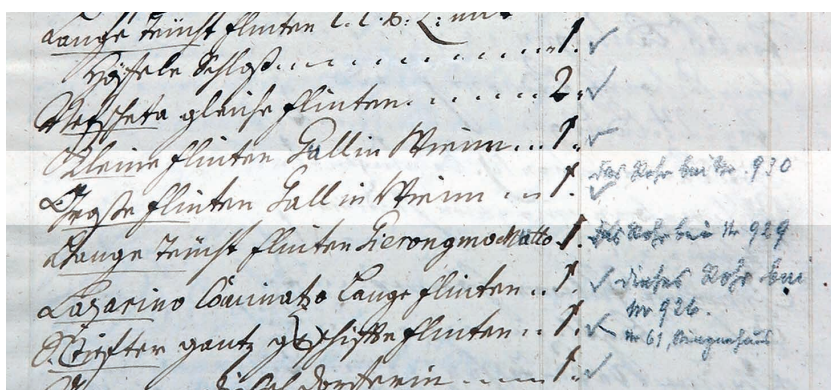
níže), signovaná „MICHAEL GULL“ (proslulý vídeňský puškař pracující i pro císařský dvůr, činný v letech 1647–1679). Zámek značek: „OPPOTSCHNO“, jednoduchá výzdoba rytím. Pažba zdobená řezbou, na krku štítek s monogramem „RCM“ (Colloredo-Mansfeld), na botce číslo zbraně ve zbrojnici – č. 929: „N14“, č. 903: „N13“. Délka: 157 cm. Ráže: 17 mm. Č. 930: Délka: 158 cm. Ráže: 16 mm. C. Beneš (v práci *Puškaři ve východních Čechách*) píše o někdejší existenci listiny (nalezené v hlavni) s popisem vzniku zbraně č. 930 v dílně Johanna Procházky roku 1812 s použitím hlavně větrovky vyrobené M. Gullem v roce 1662. Zbraně jsou Scheurerem přes strohý popis (signatury z hlavni) identifikovány již v inventáři přírůstků z roku 1730. I v tomto inventáři spolu jako položky sousedí, je tedy možné, že byly již tehdy vnímány jako zbraně párové¹⁵ (obr. 4, 5.a, 5.b).

Ilustrované inventáře

Nejdůležitějším výsledkem Scheurerova působení pro Opočno je nepochybně pozoruhodný inventář čítající 1 757 kartotéčních lístků,¹⁶ na kterých se u jednotlivých exponátů vedle

3

4

popisů, určení jejich datace a provenience nacházejí v 758 případech i dokumentační perokresby.

Lístky mají rozměry 12 × 20 nebo 13 × 20 cm a jsou opatřeny bodovým linkováním a signaturou vídeňského výrobce H. & R. Hartenstein, VI., Mariahilfstr. 123. Kartotéku uváděl lístek, který se bohužel nedochoval.¹⁷

Lístky jsou k exponátům přiřazeny inventárními čísly (1 až 2 011), přičemž přesná identifikace byla zajištěna opatřením exponátu mosazným štítkem, na nějž bylo Scheurerovo inventární číslo zaneseno číselnými raznicemi.

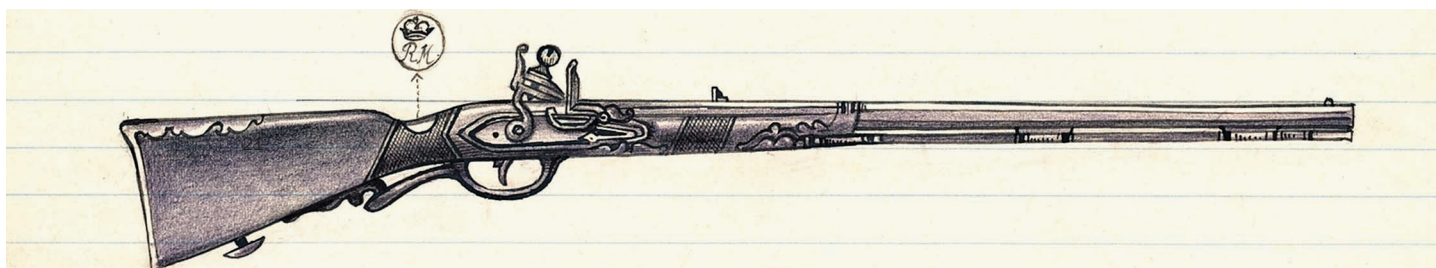
Mimo inventární číslo obsahují lístky určení druhu exponátu, provenience a datace. Slovní popis nejčastěji zabírá část lícové strany lístku, výjimečně pokračuje na straně rubové, u řady (zvláště prostších předmětů) chybí zcela.

Kresby jsou nejčastěji provedeny tuší a stínané obyčejnou tužkou, zřídka je tužkou vypracována celá kresba. Ojedinele se vyskytuje prázdný lístek, opatřený pouze číslem.

Druhá část ilustrovaného inventáře je neznámá.¹⁸ Měla být tvořena dvousvazkovým seznamem, vypracovaným na jednotlivých listech nažloutlého ručního papíru opatřeného

5a

5b

Tab. 1; STATISTIKY

Statistiky zachycují výsledky srovnávání historických soupisů se současnou evidencí.

	určené exponáty		exponáty, které nelze určit		exponáty mimo dnešní sbírku	
	ks	%	ks	%	ks	%
Scheurerova lístková kartotéka (po Sch. 2011):	1 429	68,9	646	31,1	136	6,6
Řádkový inventář inv. č. OP13483:	115	66,5	58	33,5	2	1,2
Celkem:	1 544	68,7	704	31,3	138	6,1

Tab. 2; Počty exponátů v jednotlivých inventářích:

Rok	Počet inv. č.	Přírůstek inv. č.	Za období (let)
1908	1 259	–	–
1910	1 622	363	2
1935 (?) ¹⁹	2 035	389	25
1937	2 161	126	2
1946	2 161	0	9

průsvitkou se signaturou *Theyer Hardtmuth Wien*, o rozměru 21 × 34 cm. Texty a pečlivě vypracované kresby zachycovaly i složité figurální motivy výzdoby a byly zhotoveny dokumentačním inkoustem a tuší. Dlouhé linie byly kresleny pomocí pravítka a plastičnosti obrázku bylo dosaženo pomocí stínování, provedeného modrofialovou barvou.

Postup prací při analýze Scheurerových katalogů

Během přípravy výstavy *Julius Scheurer a Opočno* (podzim 2016) byly inventáře analyzovány tímto postupem: nejprve byly identifikovány zbraně podle dochovaných štítků s inventárním číslem, za použití Scheurerových inventářů. Takto bylo určeno 1 250 exponátů.

Dále byly identifikovány exponáty, u nichž se štítky nedochovaly – porovnáním popisu nebo

kresby s exponátem, případně s jeho fotografií – a dohledávány původně opočenské exponáty, v současnosti uložené v jiných sbírkách. Takto bylo identifikováno dalších 294 exponátů (viz tab. 1).

Zjištění byla zanesena do souboru formátu xls nazvaného *Převodní tabulka*, na jejímž základě byly konečně vytvořeny výstupy s přílohami, včetně kritického katalogu (v tisku). Četné poznatky pomohly zpřesnit a rozšířit systém *CastIS*, v němž na všech objektech ve správě Národního památkového ústavu probíhá tzv. Základní evidence mobiliárních fondů.

Statistické vyhodnocení složení sbírky lze provést díky evidenční databázi *CastIS*. V ní je pod kategorií *zbraně a zbroj* vedeno zhruba 2 300 inventárních jednotek. Podskupina „zbroj“ tvoří asi 19 % sbírky, zbraně „chladné“

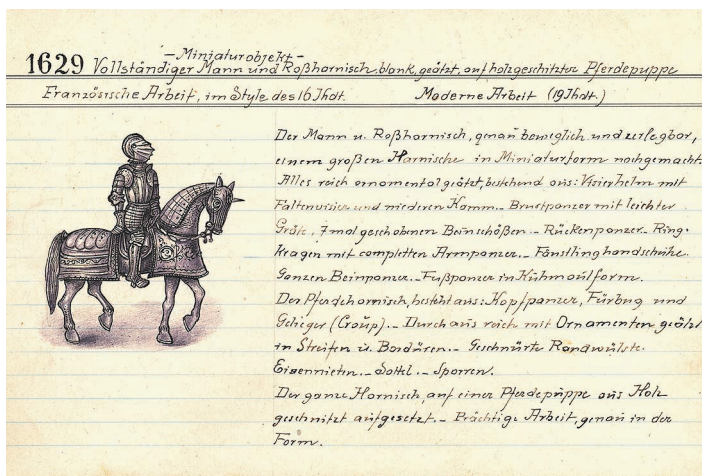

6

Obr. 5a. Lovecká puška s křesadlovým zámkem, druhá polovina 18. století. Státní zámek Opočno, inv. č. OP04405. Foto: Matouš Jiráček, 2016.

Obr. 5b. Scheurerova (nepřesná) kresba lovecké pušky s křesadlovým zámkem ze druhé poloviny 18. století. Státní zámek Opočno, inv. č. OP15730. Fototéka NPÚ, ÚOP v Josefově.

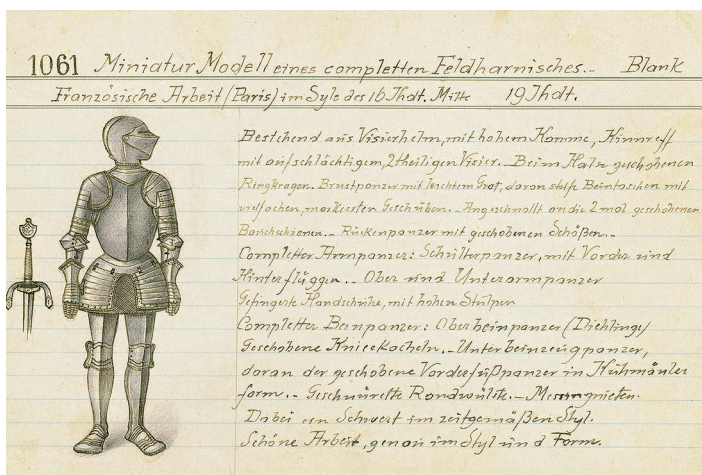
Obr. 6. Miniaturní zbroj. Státní zámek Opočno, inv. č. OP03865. Foto: Matouš Jiráček, 2017.

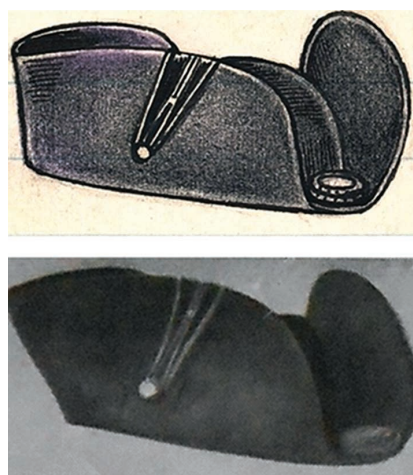
7

8

9

10

40 %, „palné ruční“ 22 %, „střelné a metací“ 1 % a „příslušenství“ 17 %. Pod zbývající procento můžeme zařadit děla a municie. Tato statistika – nutno zdůraznit – však plně nepokrývá širší oblast zájmů Julia Ernsta Scheurera ani celý předmětný rozsah jeho listkové kartotéky.

Současný pohled na vznik a vývoj sbírky

Opočenská sbírka zbraní měla podle tradovaného názoru vznikat v průběhu 19. století, a to zejména nákupy na aukcích, které doplnily původní kmenový rodový majetek Colloredo-Mansfeldů. Začátkem 20. století měla mít již prakticky dnešní podobu. Inventář z roku 1908 však obsahuje pouze 1 259 inventárních položek, konečný stav sbírky zachycuje až soupis OP13483.²⁰ Sbírka je tedy zřejmě mladší, než se doposud předpokládalo. Počty exponátů v jednotlivých letech (podle inventářů 1908–1946) zachycuje tabulka 2 (za předpokladu úplnosti inventářů).

Velké reinstalace prohlídkových tras 70. a 80. let minulého století, které dramaticky změnily vzhled piana nobile i přizemních hal, se prostoru

zbrojnic dotkly v podstatně menší míře. Snad proto někdy bývají lovecký a rytířský sál ne zcela právem považovány za instalačně prakticky nezměněné od doby svého založení (po roce 1895).²¹ Dochované historické fotografie však dokládají změny v umístění exponátů nebo sbírkových souborů v první třetině 20. století. Opočenská zbrojnice si však přesto (jako jedna z mála českých sbírek historických zbraní) zachovala svůj historický vizuální ráz a výrazný podíl pasáží s rozmístěním exponátů z doby původních majitelů (obr. 6, 20).

Podoba historických instalací

Kresby (a nežádka i popisy) nám podávají informace o někdejších instalacích. Zjišťujeme tak, že některé soubory exponátů byly v průběhu let roztrženy; dané sbírkové předměty k sobě patří historicky (viz Scheurer), shodnou výzdobou a podobně. Historické inventáře nám potvrzují i ojedinělé případy chybných spojení nesourodých předmětů v soubor. Obojí vzniklo při reinstalacích či přečíslovávání sbírkového fondu.

Obr. 7. Scheurerův listkový katalog, karta č. 1629. Státní zámek Opočno, inv. č. OP16315. Fototéka NPÚ, ÚOP v Josefově.

Obr. 8. Interiér tzv. rytířského sálu s původním uspořádáním mobiliáře, druhá čtvrtina 20. století. Fototéka NPÚ, ÚOP v Josefově.

Obr. 9. Karta Scheurerova katalogu (inv. č. OP15844) dokládá někdejší existenci meče coby součásti miniaturní plátové zbroje. Státní zámek Opočno, inv. č. OP03865. Fototéka NPÚ, ÚOP v Josefově.

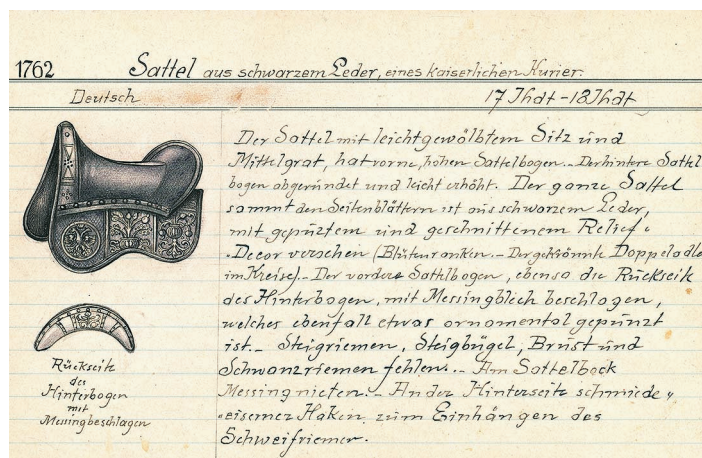
Obr. 10. Kresba exponátu č. 1755 ze Scheurerovy listkové kartotéky a fotografie z aukčního katalogu sign. ZK OP1 06818, která byla pravděpodobně kresbě předlohou. Fototéka NPÚ, ÚOP v Josefově.

Historický stav exponátů

Vedle instalačních a evidenčních skutečností zachycují Scheurerovy soupisy i rozdíly mezi současným stavem exponátů a jejich stavem v době vzniku kartotéky (nedochované současnosti zbraní, textil, ztráta funkčnosti mechanismů apod.) (obr. 6, 9).

11a

11b

12

Obr. 11a. Sedlo inv. č. OP07891 na fotografii v aukčním katalogu sign. ZK OP1 06818. Reprofoto: Milan Junek, 2016.

Obr. 11b. Scheurerův kartotéční lístek téhož exponátu. Státní zámek Opocno, inv. č. (lístek) OP16433. Fototéka NPÚ, ÚOP v Josefově.

Obr. 12. Puška gardy salcburského arcibiskupa Wolfa Dietericha von Reitenau z počátku 17. století – detail. Státní zámek Opocno, inv. č. OP05110, Scheurer 1902. Práce známé puškařské rodiny Zellnerů působící zejména v Zell am Wallersee a Salcburku.

Problematika kreseb

Řada Scheurerových kreseb vykazuje značnou nepřesnost. Není vyloučeno, že část vyobrazení Scheurer vytvářel například podle vlastních nepřesných náčrtků nebo fotografií z aukčních katalogů. Fotografie exponátů v katalogu ZK OP106818 byly s velkou mírou pravděpodobnosti předlohou pro kresby (např. č. 1 755, 1 782). Nadto se texty na lístcích a v katalogu shodují (obr. 10).

Problematika chybných určení

Vodítkem ke způsobu Scheurerovy práce by mohla být řada chybných určení exponátů (záměna předovek za zadovky aj.), neodpovídajících jeho odbornosti. Skutečnému stavu neodpovídající popisy fungování zbraní a chybná určení vylučují, že by měl Scheurer dané exponáty k dispozici k přímému zkoumání. Jeho popisy ale mají logiku, byly-li tvořeny například podle fotografií. Kupříkladu č. 867 je v inventáři vedeno jako zadovka Lefauchaux s otočnými hlavními. Jedná se však o perkusní předovku, u níž hlavními otáčet nelze. Zbraň má ale vysoké kohouty, které mohly k omylu při určování systému z fotografie vést. Stejně tak karta č. 917 popisuje křesadlovou pušku (na střelný

prach), přestože se její zámek nedá k iniciaci prachu použít a puška je vybavena v hlavišti pažby ukrytou nádobou na stlačený vzduch.

Dodatečné opravy karet

Scheurerova kartotéka byla také dodatečně opravována – na lístcích jsou obyčejnou tužkou připsané poznámky, jejichž autor byl v oboru historických zbraní znalý. Tuto aktivitu lze předpokládat u Ctirada Beneše, který začal sbírku studovat již v roce 1949 a byl Krajským střediskem památkové péče pověřen její inventarizací, již provedl v letech 1980–1982. U č. 1 828 je však tužkou (a zdá se stejným rukopisem) připsáno: „Vyřazeno“ a snad příjmení nebo podpis (nečitelně): „Škorpil“.

Článek Vzácny inventár sbírky zbraní

Velmi podstatné informace nalézáme v již opakovaně citovaném článku Ing. Ctirada Beneše *Vzácny inventár sbírky zbraní*,²² který je jediným známým dokladem o existenci Scheurerova dvousvazkového ilustrovaného listového inventáře. Text doplňuje fotokopie jednoho z listů, na němž jsou popsány a kresbou zachyceny exponáty č. 130, 138, 140 a 145.

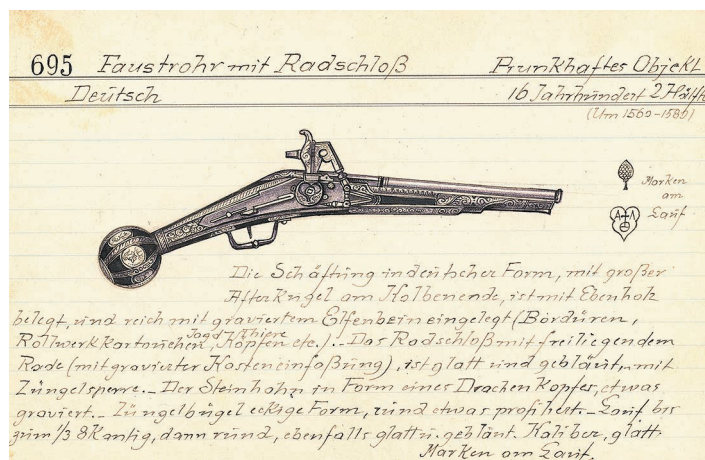
Informace v listu se co do rozsahu neshodují s informacemi na kartotéčních lístcích, jak je uvedeno v článku. V kartotéce se u daných exponátů nalézá určení zbraně, země původu a datace. Popis a kresby, které zde zcela chybí, jsou na reprodukováném listě velmi podrobné a detailní (signatury, erby). Tento inventář by tedy nepochybně byl – je-li dochován – velmi cenným zdrojem informací pro další srovnávání historických a současných evidencí.

Na publikovaném listě se nacházejí pouze palné zbraně, přičemž posloupnost Scheurerových inventárních čísel je 138 a 140, 130, 145. Logiku řazení zbraní v tomto inventáři není možné na základě znalosti jediného listu určit, nelze však vyloučit řazení podle druhů zbraní a jejich jednotlivých typů, případně posloupnost podle umístění v expozici.

V článku je odkazováno na katalog 293. umělecké aukce firmy C. J. Wawra ze dne 14. října 1927, kdy byla dražena sbírka vídeňského továrníka Salzera.²³ Zde v oddíle zbraní Scheurer popisuje 377 kusů zbraní, z nichž měla být podle článku většina získána pro sbírku v Opocně. V katalogu lze však dohledat pouze 7 opočenských exponátů (č. 1 829, 1 831, 1 833–1 836 a 1 902). Článek hovoří o pušce inv. č. OP05110 (č. 1 902), kniha *Zbroj*²⁴ o římské přilbě inv. č. OP04248. Jedinou římskou přilbu, která kdy v evidencích figurovala (č. 692),

687. Drachenkopf	150	721. Türkische Pistole 18. Jhd.	200
688. 2. Drachenkopf	350	722. Türkische Pistole 18. Jhd.	250
689. Französische Pistole	800	723. Türkische Pistole 18. Jhd.	200
690. Französische Pistole	800	724. Degen, 18. Jhd. Ende	150
691. Türkische Pistole	1200	725. Italien. silberneingeleger Pistolenlauf	150
692. Türkische Pistole	1200	726. Türkische Pistole 18. Jhd.	150
693. Türkische Pistole	750	727. Türkische Pistole 18. Jhd.	200
694. Türkische Pistole	900	728. Türkische Pistole 18. Jhd.	200
695. Deutsche Radschloßpistole 16. Jhd. Mitte 900			
696. Türkische Pistole 18. Jhd.	150	732. Degen, 18. Jhd. Mitte	150
697. Türkische Pistole 18. Jhd.	150	733. Pulverhorn (Deutsch) 16. Jhd. Mitte	450
698. Türkische Pistole 18. Jhd.	25	734. Pulverhorn (Deutsch) 16. Jhd. Mitte	450
699. Türkische Pistole 18. Jhd.	450	735. Degen, 17. Jhd. Beginn	600
700. Türkische Pistole 18. Jhd.	200	736. Degen, 18. Jhd.	250
701. Türkische Pistole 18. Jhd.	200	737. Degen, 17. Jhd. Beginn	500

13

14

A SAINT-ÉLOI A. Beaume 53, Rue de Chateaudun PARIS ARMES & ARMURES FERRONNERIE D'ART CAUCRES & ÉCRANS Reparations & Créations		Monsieur Le Prince de Collorede-Mannsfeld a Paris 6 Rue Bréguet PARIS, le 14 Octobre 1908	
1	Vasque orientale 16. Jhd.	400	
1	morion 17. Jhd.	280	
2	Plambeaux émail	70	
2	lampes à mèche émail	70	
1	chandeler à mèche	40	
2	Pictets émail à 2900	50	
		910	
		<i>Soum. acquit</i> <i>A. Beaume</i>	

15

Nr.	Object
694	Deutsche Radschloßpistole 16. Jhd. 2. Hälfte
695	
696	Italien. Ceremonienschwert mit Scheide 17. Jhd.
697	Italien. silberneingeleger Pistolenlauf 17. Jhd.
698	Italien. Misericordi Dolch 16. Jhd.
699	" " " " " "
700	Italien. Steinschloß 18. Jhd.
701	Hirschfänger mit Ruffhorn 18. Jhd.
702	Deutsches Pulverhorn 17. Jhd. Beginn
703	Radschloßschlüssel 18. Jhd.
704	Italien. Misericordi Dolch 17. Jhd.
705	Orientalisches Dolchmesser mit Scheide 18. Jhd.
706	Spanischer Kordbogen 17. Jhd.
707/8	1 Paar Radschloßpistolen 17. Jhd. 2. Hälfte
709	Deutsche Radschloßpistole 17. Jhd. Mitte
710	Kleines Pulverhorn / Deutsch / 18. Jhd.
711	Italien. Pulverhorn 16. Jhd. Ende
712	Hirschfänger mit Scheide 18. Jhd. Ende
713	Deutsche Plaketier Zündkrautflasche 16. Jhd. Ende
714	Deutsches Sandler 16. Jhd. Ende
715	Türkisches Pulverhorn 18. Jhd.
716	Hirschfänger mit Scheide 18. Jhd. Mitte
717	Hirschfänger 17. Jhd.
718	Pulverhorn mit Radschloßauswurf 16. Jhd.
719	Falkentaste 18. Jhd.
720	Hirschfänger mit Scheide 18. Jhd.
721	Türkische Pistole 18. Jhd. Paar hierzu N. 728
722	Feuersteinpistole / J. Küchenreuten / 18. Jhd. Paar hierzu N. 741
723	Steinschloßpistole 18. Jhd.
724	Degen 18. Jhd. Ende
725	Italien. silberneingeleger Gewehr 17. Jhd.

16

698.	1 ... Knaße.	XVII. st.
699.	a 660. Moderní malá děla/2/.	
661.	1 ... Dělo-model.	XVIII. st.
662.	1 ... Hmoždík.	Zač. XIX. st.
663.	1 ... " malý s podvozkem-model.	XVIII. st.
664.	1 ... " " " "	XIX. st.
665.	1 ... Dělo-model.	
666.	1 ... " " " "	
667.	1 ... " " " "	XVIII. st.
668.	1 ... " " " "	XVIII. st.
669.	1 ... " " " "	XVII. st.
670.	1 ... " " " "	XIX. st.
671. a 672.	" " " 1/2/	XVIII. st.
673.	1 ... Kompletní brnění jezdecké i skomén.	Maximilián.
674.	1 ... Dělo na dřevěném podstavci.	XVIII. st.
675.	1 ... " model.	XVII. st.
676.	1 ... " " " "	XVIII. st.
677.	1 ... " " " "	XIX. st.
678.	1 ... " " " "	XVIII. st.
679.	1 ... " " s podvozkem.	Konec XVIII. st.
680.	1 ... pár vys. jezdeckých bot s ostruhami.	XVIII. st.
681.	1 ... " " " Kurižských.	XVIII. st.
682.	1 ... Německá kulovnice s kolov. zámkem.	XVII. st.
683.	1 ... Italská přilba hrůšk. tvaru.	2. pol. XVIII. st.
684.	1 ... Rakouská útočná přilba/Pappenheimers/	XVII. st.
685.	1 ... " " " " " "	
686.	1 ... Pruský huben,	XVIII. st.
687.	1 ... Železná ozdoba-dračí hlava.	
688.	2 ... Turecké bubny.	XVIII. stol.
689.	1 ... Španělská přilba.	2. pol. XVI. st.
690.	1 ... Francouzská přilba hrůšk. tvaru.	"
691.	1 ... Německá	"
692.	1 ... Německá přilba/Fundstück/.	
693.	1 ... Německá pistole s křesadlem.	1. pol. XVI. st.
694. až 695.	Německá " " 1/2/	
696.	1 ... Italský slavnost. šněr s pochvou.	XVII. st.
697.	1 ... " hlavaň pistole vykl. stříbrem.	XVII. st.
698.	1 ... " ačka/Misericordi/.	XVI. st.
699.	1 ... " " " "	

17

Obr. 13. Scheurerův řádkový inventář, 1908. Zvýrazněn záznam k norimberské pistolí s kolečkovým zámkem, Scheurer 695, inv. č. OP05071. SOA Zámrs, VS Opočno, Sign. 31-I. Foto: Matouš Jiráček, 2016.

Obr. 14. Scheurerův lístkový katalog, karta č. 695. Státní zámek Opočno, inv. č. OP15524. Fototéka NPÚ, ÚOP v Josefově.

Obr. 15. Příklad dokladu o nákupu vystavený Josefu Collorede-Mannsfeldovi. Státní zámek Opočno, inv. č. OP14432. Fototéka NPÚ, ÚOP v Josefově.

Obr. 16. Soupis opočenské zámeké zbrojnice, 30. léta 20. století. Zvýrazněn záznam k norimberské pistolí s kolečkovým zámkem, Scheurer 695, inv. č. OP05071. SOA Zámrs, VS Opočno, Sign. 31-I. Foto: Matouš Jiráček, 2016.

Obr. 17. První poválečný český psaný soupis opočenské zámeké zbrojnice, 1946. Zvýrazněn záznam k norimberské pistolí s kolečkovým zámkem, Scheurer 695, inv. č. OP05071. SOA Zámrs, VS Opočno, Sign. 31-I. Foto: Matouš Jiráček, 2016.

nalézáme ale již v inventáři z roku 1908. V aukčním katalogu se adekvátní exponát nenachází.

Aukční katalogy ve sbírce

Z aukčních katalogů uložených ve sbírkách zámku lze opočenské exponáty dohledat pouze v inv. č. ZK OP106818. Na deskách katalogů se nacházejí ruční vpisky s určením katalogu pro opočenskou zbrojnici, někdy doplněné datací (20. léta 20. století). Písmo ale není s největší pravděpodobností Scheurerovo.

Doklady o nákupech

V opočenských sbírkách dochované účty k nákupům exponátů vystavené Josefu Collorede-Mannsfeldovi dokládají nákupy u firem:

1. Armes & Armures Anciennes Bachereau (Rue Le Peletier 26, Paříž)

2. Armes & Armures M. Meyer (Rue Saint-Honoré 340, Paříž)

3. Antiquitäten Sigmund Schnabel (Lobkowitzplatz 3, Vídeň)

4. Duc W. & A. (Rue de Richelieu 8, Paříž)

5. Costumes Historiques & de Theatre J. Nicolle (Rue Grange-Batelière 10, Paříž)

6. Beaume A. (Rue de Chateaudun 53, Paříž)

7. Objets d'Art. Curiosités Jules Michel (Rue Le Peletier 38, Paříž)

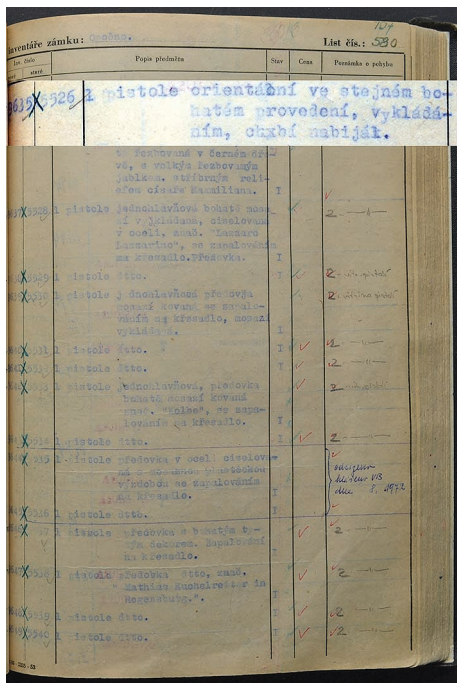
8. Armes & Armures Anciennes Jules Boutet (Rue des Saints-Perer 45, Paříž)

9. Galerie Antique Ferdinand Florentin (Rue de Bruxelles 21, Paříž)

10. Objets d'Art, Broderies Anciennes, Armes Vitali Franses Freres (Rue Bab-Azoun 12, Alger)

11. Leon Pilet (Rue Bonaparte 18, Paříž)

(obr. 15)

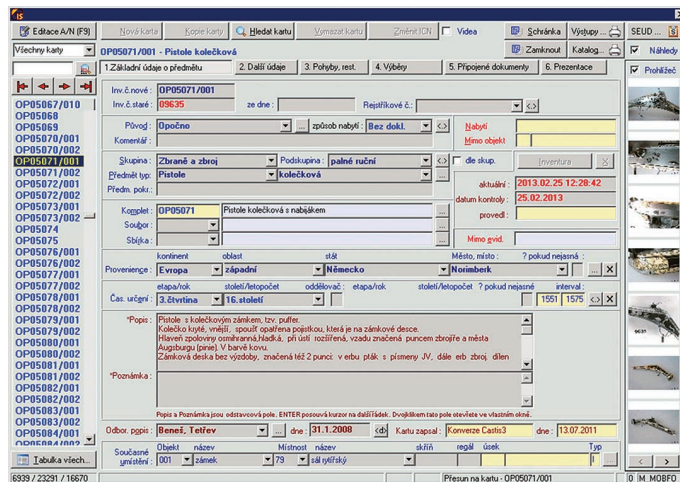

18

Zejména pro značnou strohost položek se nepodařilo v žádném z 23 účtů s jistotou identifikovat konkrétní exponáty sbírky. Vedle řady nečitelných položek obsahují účty následující druhy předmětů (v počtech uvedených v závorkách): arkebuza (3), bič (1), bodák (1), dělo (3), dlaždice? (1), kopí turnajové (3), džbán (2), chochol (2), kord a rapír (10), kování dveří různé (62), křeslo (2), kůň s malou zbrojí (2), kuše (5), kyrys (2), lampa (2), meč pěchotní (1), mušketa (1), opasek (3), oštěp (5), pistole (1), pistole Kuchenreiter (1), pistole v kazetě (1), plát (6), porcelán (5), prachovnice (1), přilba (90), přilba kabaset (1), přilba morion (16), přilba s křídly (1), přilba šalíř (1), přilba útočná (4), puška (2), rozeta? (12), sponton (2), svícen (1), šavle (1), štít turnajový (1), tesák lovecký (5), trubka (1), umývadlo orientální (1), vak na granát (1), zbroj (4), zbroj malá (1), zbroj poloviční (2).

Na účtu ze dne 29. června(?) 1909 (f. Bechereau) se nalézá položka „Salade gothique et barrière – Espagne“ – přilba šalíř s bariérou španělská. Odpovídajícím exponátem sbírky by mohl být železný klobouk s plátovým podbradím č. 1 190, který ale figuruje již v inventáři z roku 1908.

Účet ze dne 19. února 1912 (f. Schnabel) obsahuje pouze dvě položky: „kl. Ritter“ – malý rytíř – a „Kasette Pistolen“ – pistole v kazetě. Odpovídající exponáty č. 1 061, 1 062 (miniaturní zbroje) a č. 1 054 (kazeta s miniaturami pistolí) mají velmi blízká Scheurerova inventární čísla. Všechny ale obsahuje již inventář z ro-

19

ku 1908. Pistole v kazetě č. 1 536 se nalézají již v inventáři z roku 1910. Teoreticky by se mohlo jednat pouze o miniaturu zbroje na koni č. 1 629 či miniaturu č. 1 828.

Účet bez udání firmy (podle rukopisu ale zřejmě Florentin, Paříž) ze dne 19. června 1912 obsahuje rozličné dveřní zámky a části dveřního kování. V Scheurerově inventáři má soubor předmětů tohoto druhu inventární čísla v blízkosti č. 1 850, ale exponáty zakoupené ze Salzerovy sbírky až v roce 1927 mají Scheurerovo inventární číslo ve většině případů nižší. Posloupnost sbírkových předmětů v lístkovém inventáři tedy nemusí odrážet pořadí nákupů.

Verzeichniss

Jako Verzeichniss jsou nadepsány dva Scheurerem vypracované stručné soupisy exponátů. První s uvedenými daty 17. srpna 1910 a blíže neurčený červenec 1911 obsahuje 23 položek, identifikovaných podle Scheurerova čísla. Druhý (z 10. července 1911) pak zahrnuje 13 exponátů (již bez číselného určení). Účel seznamů není znám, neboť jejich úvodní texty jsou nečitelné.

Exponáty údajně odvezené v době protektorátu

V soupisu z roku 1946 se v 19 případech vyskytuje poznámka o odvozu exponátu Němci: 9 praporů z doby Karla III. Španělského (č. 23–25, 141–143, 199–201)
1 plát prsní (č. 218)
1 pokladna kovaná (č. 363)
2 vojenské trubky (č. 390, 1 084)
2 německé plátové přilby (č. 532, 1 826)
1 štít dřevěný 16. stol. (č. 533)
1 meč, zřejmě tzv. katzbalger (č. 1 215)
1 meč křižácký, archeologický nález (č. 1 520)
1 kabinet renesanční (č. 526)

Exponáty byly pravděpodobně určeny pro ně-

Obr. 18. Tzv. černá kniha, 1953. Zvýrazněn záznam k norimberské pistolí s kolečkovým zámkem, staré inv. č. 9635, Scheurer 695, inv. č. OP05071. Foto: Matouš Jirák, 2013.

Obr. 19. Norimberská pistole s kolečkovým zámkem, třetí čtvrtina 16. století. Karta OP05071 databáze CastIS, staré inventární číslo 9635, Scheurer 695. Foto: Matouš Jirák, 2013.

mecké Vojenskohistorické muzeum budované v Praze.

Kontinuita evidence

Kvalitní základ Scheurerovy katalogizace, započaté řádkovými inventáři z let 1908 a 1910 a pokračující lístkovou kartotékou, se odráží i v soupise z 30. let 20. století, který přejímá Scheurerovo číslování stejně jako první poválečný česky psaný inventář sbírky. Až tzv. černá kniha z roku 1953 zavádí vlastní řadu inventárních čísel. Degradaci odborné úrovně popisů exponátů v poválečných soupisech dokládá například staré inv. č. 9 635 (OP05071), kdy je norimberská pistole s kolečkovým zámkem (tzv. puffer) vydávána za pistolí orientální. K tzv. černým knihám je však třeba zdůraznit, že jejich smyslem nebyla odborná charakteristika, ale elementární záznam o existenci konkrétního předmětu – po dlouhá desetiletí sloužily jako podklad pro inventury kulturního mobiliáře. Dnes oběma účelům – jako základní platforma odborné charakteristiky a detailní fotodokumentace i jako nástroj pravidelné inventarizace – slouží databáze CastIS (obr. 13, 14, 16–19).

Závěr

Pozoruhodné dílo Julia Ernsta Scheurera, jehož životní osudy jsou do značné míry zahaleny

Obr. 20. Interiér tzv. loveckého sálu s původním uspořádaním mobiliáře, druhá čtvrtina 20. století. Fototéka NPÚ, ÚOP v Josefově.

tajemstvím, položilo základ systematické katalogizaci opočenské sbírky zbraní a zbroje. Tím spíše je třeba litovat, že se jeho soupisy dochovaly pouze částečně. Pozoruhodný je fakt, že některé zbraně jsou v opočenských sbírkách zřejmě obsaženy již téměř tři staletí. Neméně překvapivé je ale i zjištění, že podstatná část sbírek byla až akvizicí Josefa Colloredo-Mannsfelda (1866–1957), který Opočno vlastnil od roku 1895.

Článek vznikl v rámci výzkumného cíle Výzkum, dokumentace a prezentace movitého kulturního dědictví (*dílčí úkol* Pět století sběratelství na zámku v Opočně), financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace NPÚ (DKRVO).

■ Poznámky

- 1 SOA Zámrs, VS Opočno, Sign. 31-1, Inventář a ocenění zbraní v zámecké zbrojnici v Opočně, 1727.
- 2 Soupis přírůstků z roku 1730 obsahuje okrajově „nelovecké“ exponáty, jako pistole, muškety (? – musketen flinten), lékárenské pouzdro, dřevěný geometrický přístroj, model brněnského Špilberku aj.
- 3 Ctirad Beneš, Vzácný inventář sbírky zbraní, *Střelecká revue* XXXVII, 2005, č. 7, s. 68.
- 4 Fotografie je dostupná na adrese <http://www.gettyimages.com/pictures/the-collector-of-medieval-weapons-ernst-julius-scheurer-in-news-photo-503048575>; doplňuje ji popis: „The collector of medieval weapons Ernst Julius Scheurer in Pelesch in Sinaia; Romania. About 1910. Photograph.“ Vyhledáno 20. 1. 2017.
- 5 Julius Scheurer, *Die Waffensammlung des König Karl I von Rumänien (manuscris)*, 1913, dostupné z: <https://www.igloo.ro/articole/castelul-peles-marturia-unei-vointe>, vyhledáno 20. 1. 2017.
- 6 Tuto skutečnost zmiňuje text dostupný z: <https://www.igloo.ro/articole/castelul-peles-marturia-unei-vointe>, vyhledáno 20. 1. 2017. Přibližný překlad zní: „Kromě zbraní od staršího krále... byla sbírka obohacena o akvizice provedené na žádost krále Carlose I. vídeňským Juliem Scheurerem. Ten v roce 1914 ve Vídni dokončil první katalog sbírky obsahující několik složek, které byly rozděleny podle druhů zbraní: honosné zbraně, lovecké, stělné zbraně, zbraně a brnění kavalérie.“ Králem Carlosem I. je zde míněn Karel I. Rumunský, celým jménem Karl Eitel Friedrich Zephyrinus Ludwig von Hohenzollern-Sigmaringen (20. dubna 1839 – 10. října 1914).
- 7 Sborník statí k sedmdesátým narozeninám Josefa

20

knížete z Colloredo-Mannsfeldu 1866–1936, Praha 1936, s. 88.

8 Beneš (pozn. 4), s. 68.

9 *Waffensammlung aus dem Besitz des Sammlers A. P. in Baden und anderem Privatbesitz: europäische, orientalische, ostasiatische Schutz- und Trutz-Waffen, Rüstungsstücke, Helme, Schilde, Stich-, Hieb- und Stangenwaffen, Fernwaffen (Armbrüste, Pfeilbogen), Schlagwaffen (Streit-Äxte, -Hämmer, -Kolben), Schusswaffen (Gewehre, Pistolen, Pulverhörner und Zugehör)* z roku 1920. Podrobný bibliografický záznam je dostupný z: http://collections.si.edu/search/results.htm?q=record_ID:siris_sil_413622, vyhledáno 20. 1. 2017.

10 *Versteigerung einer hervorragenden Kunstsammlung darunter eine bekannte Waffensammlung: (I. Teil, Orientalische Waffen)*; *Ölgemälde alter u. neuerer Meister, Aquarelle, Miniaturen u. Handzeichnungen ...*; *Versteigerung: Dienstag d. 24., Mittwoch d. 25., Freitag den 27. und Samstag den 28. Mai 1921 (Katalog Nr. 51)* – Wien, 1921. Dostupné on-line: http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/gilhofer_ranschburg_wien1921_05_24/0001?sid=308d65be03c3a5b91d36d4de9b5d6b24, vyhledáno 20. 1. 2017.

11 Viz například aukční položku: http://www.hermann-historica.de/de/hand-tartsche-sueddeutschland-oder-oesterreich-datiert_1522/I/117423?aid=118&lstatus=0&ord=I&test&Accid=1188¤tpos=1, vyhledáno 20. 1. 2017.

12 Spolehlivý doklad této informace zatím chybí.

13 Sborník (pozn. 8), s. 88.

14 SOA Zámrs, VS Opočno, Sign. 31-1, Kurzes Inventar sammt Schätzung der Waffensammlung im Schlosse v. Opočno, 1908, znovu 1910. Totéž platí pro ilustrované inventáře.

15 Citujeme z: Matouš Jiráček – Milan Juneček, *Scheurerův lístkový katalog – opočenská sbírka zbraní, kritický katalog* (v tisku).

16 Sbírký státního zámku Opočno, inv. č. OP14914 až OP16670.

17 Beneš (pozn. 4), s. 68: „*Mappe enthaltend: Waffensammlung Sr. Durchlaucht Herr Fürsten J. Colloredo-Mansfeld. Opočno, Czecho-Slovakei. Diese Beschreibung wurde gefertigt vor dem Jahre 1914. Beschreibung von: Julius Ernst Scheurer, Wien 1933.*“

18 Referuje o ní Beneš (pozn. 4), s. 68.

19 V řádkovém inventáři OP13483 má první část 2 035 čísel. Část druhá (č. 2 036–2 161) je oddělena textem „1936–1937: Aus L a N o e gekommen“.

20 Katalog OP13483 má patrně podle rozdílů v užívané terminologii již jiného autora.

21 Jana Žirotská, *Opočno*, Praha 1992, s. 16.

22 Beneš (pozn. 4), s. 68–69.

23 Dostupné on-line z: http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/wawra1927_10_17/0001?sid=f302d6eb01fd2e96b3db3182f26245ab, vyhledáno 20. 1. 2017.

24 Ctirad Beneš, *Zbroj*, Praha 1992.